

Регистарот, можат да се изделат компаративни проблеми од оваа материја на словенска и несловенска почва.

Да заклучиме со нескриени симпатии дека студиозното дело Богомилството во средновековната

граѓа ја збогатило не само југословенската, туку и светската наука со подлабоко научно информирање и поттикнување за нови проучувања од оваа област.

Теодора ШАПКАЛИСКА

„ПАТРИОТИЗАМ И РЕВОЛУЦИОНАРНЕ ТРАДИЦИИЕ“ (Удружење публициста, Београд 1976)

Книгата „Патриотизмот и револуционерните традиции“ всушност претставува зборник на трудови од Советувањето одржано во Белград од 11 до 13 декември 1975 година на тема: **Негување на југословенскиот социјалистички патриотизам и револуционерните традиции во областа на воспитанието и образованието.** Овој собир го следеа преку седумстотини наставници и други учесници-воспитувачи од различни образовно-воспитни установи, почнувајќи од оние кои работат во основните училишта па до универзитетски наставници, како и претставници на Југословенската народна армија и многу општествено-политички организации. Советувањето, од кое рефератите и соопштенијата сега веќе ја прават содржината на книгата што е пред нас, беше своевиден прилог и прослава на триесетгодишнината од ослободувањето на нашата земја, под покровителство на Сојузниот одбор на СЗБНОВ на Југославија.

Рефератите и соопштенијата, објавени во оваа книга (330), релативно добро подготвени, зборуваат, сведочат за големото интересирање за борбените, револуционерните и хуманистичките тен-

денции на НОБ и социјалистичката револуција, за нивното негување низ образовно-воспитниот процес како во школските институции, така и во Југословенската народна армија, во општествено-политичките и во другите бројни општествени организации. Скоро низ педесет реферати и соопштенија за разни проблеми и прашања како единствена нишка се провлекува мислата дека негувањето на револуционерните традиции и социјалистичкиот хуманизам треба да станат интегрална компонента на целиот систем на образованието, составен дел на воспитната работа не само во училиштата, на факултетите и ЈНА, туку и во работните организации, во општествените организации, во идејата на општонародната одбрана. Содржината на книгата најдобро илустрира со каква сериозност, идејна јасноќа и педагошко-методско планирање се приоѓало кон разгледувањето на одделните прашања, сврзани со негувањето на револуционерните традиции и нивното воспитно место и улога во формирањето на правилниот идеен поглед на младите не само на најновото минато на нашите народи и народности, туку и на

изградувањето на историската свест за неминовноста на југословенскиот пат во социјализам, за неопходноста на изградбата на системот на социјалистичкото самоуправување, како и за перспективите на натамошниот социјалистички развој, за визијата на хуманизмот, на иднината.

Содржината на оваа книга се состои од уводни излагања на: Коста Наѓ, генерал на армија и претседател на Сојузниот одбор на СЗБНОВ на Југославија — Патриотизмот и револуционерните традиции, и Азем Власи, претседател на Конференцијата на ССМ на Југославија — Младината и револуционерните традиции, и разновидни реферати и соопштенија групирани по тесната сродност на материјата во четири групи.

Првата група содржи реферати и соопштенија и тоа на: д-р Веселин Ѓуреѓиќ — Патриотската и револуционерната функција на нашата историска свест; проф. д-р Никола Поткоњак — Југословенскиот социјалистички патриотизам и револуционерните традиции се неотуѓив дел на самоуправно социјалистичко преобразување на воспитанието и образованието кај нас; Душан Радиќ — Негувањето на револуционерните традиции во ЈНА ја зајакнува нејзината готовност; Раде Прелиќ — Сојузот на пионерите во негувањето на југословенскиот социјалистички патриотизам и револуционерните традиции; Милан М. Миладиновиќ — Основните морални вредности на Народноослободителната војна и Социјалистичката револуција во воспитно-образовниот процес; проф. д-р Радисав Ничко-

виќ — Воспитувањето во духот на братството, единството и рамноправноста; Јосип Чандиќ — Со заборавањето на младоста се губи и младоста на револуцијата; Павле Газивода — Револуционерните традиции не учат на хуманизам; д-р Илија Мрмак — Придобивките на југословенската социјалистичка револуција и нивното изучување во процесот на воспитанието и образованието; проф. д-р Ненад Хавелке — Психолошката структура на патриотизмот; проф. Риза Брада — Мојност и форми на негувањето на патриотизмот и револуционерните традиции кај младите во многунационалната средина; Љубивоје Џеровиќ — Негувањето на револуционерните традиции низ активноста на општествено-политичките и специјализираните младински организации; проф. Александар Живковиќ — Местото и улогата на пионерската организација во негувањето на патриотизмот и револуционерните традиции и проф. д-р Душан М. Савиќевиќ — Марксистичкото образование на возрастите како подрачје за воспитување на чувствата на патриотизмот и братството и единството на југословенските народи и народности.

Содржината на втората група соопштенија и реферати е следната: Гоко Стоичиќ — Влијанието на телевизијата врз прашањето на патриотските чувства и револуционерните традиции; Воислав Ѓуровиќ — Патриотското и револуционерното во поезијата на НОВ; проф. Вукашин Војновиќ — Образовната телевизија за децата и младината; Милан Обрадовиќ — Револуционерните традиции за самозаштитното дејствување во ре-

волуцијата — составен дел на образованието и воспитанието на самоуправниата социјалистичка личност; проф. Недељко Трнавац — Патриотизмот, слободарството и револуционерните традиции во печатот за деца; Мирјана Тодоровиќ — Детското литературно и ликовно творештво и негувањето на патриотизмот и револуционерните традиции на нашите народи; проф. Вукале Ѓерковиќ и проф. Димитрие Марковиќ — Улогата на спомениците и спомен-обележјата во развивањето на револуционерните традиции на младината; и проф. Драгомир Стојановиќ — Екскурзијата во негувањето на традициите во НОВ.

Третата група опфаќа реферати односно соопштенија за негувањето на револуционерните традиции на релација училиште — општествена средина. Тука спаѓаат соопштенијата на проф. д-р Љубомир Крнета — Врската на самоуправата школа со општествената средина е една од битните услови за социјализирање на младите; проф. д-р Јашар Реџепагиќ — Воспитувањето на ученикот во духот на братството, единството и рамноправноста; проф. Зденка Гудел-Велага — Основните училишта на риечката регија на задачите за развивањето и негувањето на револуционерните традиции на нашите народи; проф. Владислав Вуковиќ — Негувањето на револуционерните традиции по пат на јавни манифестации на училиштата и проф. д-р Богољуб Проквиќ — Воспитувањето на идните наставни кадри на револуционерните традиции на напредното учителско движење.

Четвртата група содржи соопштенија и реферати во кои од различни агли се посматра, оценува и согледува можноста за негување на позитивните традиции во различни базични области и наставни дисциплини. Така д-р Милорад Бертелино пишува на тема: Научното наследство во областа на природните и математичките науки и неговата реализација; проф. Момчило Мрѓеновиќ — Воспитното значење на современата настава по географија; проф. Радиво Шуковиќ — Континуитетот на прогресивното книжевно наследство во читанките за основните училишта; проф. Бранко Шнидершиќ — Дејството на читанките врз развивањето на емоциите и ставовите кај младите; проф. Момчило Павловиќ — Можноста за развивање на слободарството при обработката на револуционерната поезија во средното училиште; проф. м-р Миомир Дашиќ — За некои гледања на негувањето на традициите на НОВ и социјалистичката револуција низ наставата по историја; д-р Андраш Давид — Единствената и заедничката воспитно-образовна програмска содржина како суштинска основа на негувањето на патриотизмот, револуционерните традиции и заедништвото на народите и народностите во Војводина; Евгенија Шуплинова — Односот на младите спрема револуцијата изразен во нивните први обиди на уметнички план. Содржината на оваа група е завршена со озаедничкиот прилог на Живоин Бошковиќ, проф. Симеон Маринковиќ и проф. Милентије Милентијевиќ — Да се направи револуционерните идеи да станат

дел од уверувањето на младите за негувањето на револуционерните традиции на НОВ во училиштата на регионот на просветно-педагошкиот Завод — Крушевац.

Посебен оддел во оваа книга прават изводите од дискусиите водени на советувањето по повод основната тема. Дадени се следните изводи од дискусиите на следните учесници: д-р Богомил Карлаварис (Идеолошките аспекти на ликовното воспитување и мотивите од НОВ во оваа воспитно подрачје); проф. Драган Богдановиќ (Гораните во негувањето на традициите на нашата револуција); Мирко Вујачиќ (Револуцијата сама себе си се сликаше — но...); Родољуб Игњатовиќ (Некои активности во СР Б. и.Х. за негувањето на југословенскиот социјалистички патриотизам); Лука Десоптовиќ (Југословенскиот социјалистички патриотизам и револуционерните традиции во изградбата и воспитувањето на резервните воени старешини); проф. Стојан Жупанец (Негувањето на југословенскиот социјалистички патриотизам и коритсењето на средствата за информација и литература); Миленко Ратковиќ (Карта и водич за спомениците и обележјата на НОВ на Југославија); проф. Милован Круниќ (Околу темата во темата); Драгутин Гроздановиќ (Негувањето на револуционерните традиции на НОВ во училиштата на јужно-моравскиот регион); и Петар Глеф (Улогата и значењето на предметот општонародна одбрана во негувањето и развивањето на патриотизмот и традициите во областа на воспитувањето и образованието).

На крајот се објавени и заклучоци усвоени на советувањето во кои се констатираат досегашните позитивни искуства во доменот на негувањето на револуционерните традиции, патриотизмот и југословенскиот социјалистички самоуправен хуманизам и се укажува на патиштата, правците и средствата како да се остварат уште поповолни можности за да постанат револуционерните традиции „составен и секојдневен дел на континуираната воспитно-образовна дејност на секој фактор, на сите субјективни сили, на секое ниво на нашиот самоуправен социјалистички систем на воспитување и образование“. Во заклучоците се укажува и на конкретните мерки и можности како најдобро да се остварат стручно и научно односно идејно проверено и врз марксистички основи засновани содржините од најновата историја на народите и народностите на Југославија и на нивното толкување да се изградува неопходната свест за негување на револуционерните традиции. Апелирано е кон проучување на проблемите врзани за воспитувањето на младите во духот на југословенскиот социјалистички патриотизам, на што порано се работеше релативно споредно и меѓусебно неповрзано, да се пријде во иднина постудиозно, пошироко и знатно поорганизирано како би се потполно користеле добиените резултати во наставно-просветниот процес.

Тргувајќи од основната тема и резултатите и ставовите, идеите и сугестиите содржани во објавените реферати, кореферати и соопштенија, макар што во некои имаше и доста повторувања —

појавата на оваа книга знатно ќе придонесе кон сознанијата за тоа какви се и колкави можностите во наставниот процес, пред сè, на младите генерации да им се презентираат револуционерните традиции и врз основа на нив да се воспитува и унапредува духот на

југословенскиот социјалистички патриотизам како битна компонента на марксистичкото образование и воспитување.

(Превела од српскохрватски јазик Ксенија Цидрова-Македонска).

М. ДАШИК

Д-р Александар Матковски, КРЕПОСНИШТВОТО ВО МАКЕДОНИЈА ВО ВРЕМЕТО НА ТУРСКОТО ВЛАДЕЕЊЕ, Скопје, 1978, 407

Во издание на Институтот за национална историја во Скопје деновиве излезе од печат трудот „Крепосништвото во Македонија во времето на турското владеење“ од д-р Александар Матковски, кој се состои од краток увод, шест дела, резиме на француски јазик и регистар на лични и географски имиња, со обем од 407 страници.

На самиот почеток на трудот се забележува дека уводот формално не е издвоен од текстот на првиот дел на трудот. Инаку, иако краток, уводот го воведува читателот во проблематиката што е предмет на проучувањето на трудот при што авторот се оградува од проучувањето на тимарско-спахискиот систем во целина и се задржува само на крепосните односи на релација спахија — раја — земја.

Првиот дел, со наслов „Крепосните односи во Македонија непосредно пред и по доаѓањето на Турците“ е поместен од 6 до 18 стр. Повикувајќи се на авторитетни проучувачи на средновековието, Матковски заклучува дека и пред доаѓањето на Турците во Македонија и на Балканот основната маса население била врзана за земјата и не смеела истата да ја напушта. По доаѓањето на Турци-

те на Балканот, тие всушност го продолжиле животот на феудализмот, приспособувајќи го само кон своите потреби. Натаму се зборува за основната одлика на турскиот феудализам, кој се карактеризирал со тимарскоспахискиот систем, и кој за разлика од класичната феудална хиерархија значел зависност на сите спахии од султанот, при што во нивната класа бил вклучен и голем дел од старата балканска феудална класа. До крајот на XVI век, продолжува натаму авторот, дефинитивно бил воведен тимарско-спахискиот систем и рајатизацијата на населението во Македонија, и веќе од наредниот век започнал обратниот процес — бегане на рајата од феудалните поседи и рушење на крепосничките односи.

Во вториот дел на трудот се дадени објаснувања на суштината на термините раја и бераја (19—98). Откако се осврнува на досегашните достигнувања во историографијата во објаснувањето на суштината на овие термини, авторот ги изнесува своите ставови за нив. Според него, терминот раја значи крепосник, односно лице врзано за спахијата и за земјата, независно од професијата, од верската и народносната припадност,